

Подготвеност и реагиране при кризи и инциденти, свързани с безопасността на храните

Food incident preparedness and response

Основните принципи на законодателството на Европейския съюз (ЕС) е осигуряването на едни от най-високите стандарти за безопасност на храните и фуражите в света, защита на здравето на хората, животните и растенията и опазването на околната среда. Въпреки това всяка година се отчитат редица инциденти, свързани с безопасността на храните и фуражите, които възникват тогава, когато дадена храна или фураж или тяхна съставка не отговаря на тези стандарти за безопасност и може да представлява риск за здравето на консуматорите. Инциденти и кризи възникват понякога в резултат от измами с храни, неадекватен контрол или вследствие на аварии или природни бедствия, които са трудно предвидими и контролируеми.

В тази връзка в ЕС е създадена стабилна система, която осигурява докладване и адекватно реагиране при възникване на инциденти и кризи, свързани с безопасността на храните или фуражите. Тази система се координира на равнище ЕС от Европейската комисия (ЕК), в тясно сътрудничество с Националните органи за контрол на държавите членки (ДЧ) и с помощта на Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ).

Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи (Rapid Alert System for Food and Feed - RASFF) осигурява отчитането и бързата и координирана реакция при инциденти и кризи, свързани с безопасността на храните и фуражите. На 13 декември 2019 г., по време на конференция в Брюксел е отбелязана 40-годишнината от създаването на RASFF. Конференцията е проведена под надслов „По-разумно регулиране за по-безопасни храни и защита на здравето на растенията“.

Роля на ЕОБХ при функционирането на RASFF

ЕОБХ играе ключова роля както за подготвеността, така и за реагирането на компетентните органи в случай на инциденти и кризи, отнасящи се до безопасността на храните или фуражите. Подготвеност означава разработване, тестване и поддържане на

механизми за спешна реакция и процедури за действие при кризисни ситуации. Реакцията включва всички научни и комуникационни дейности, необходими по време на инцидент или криза с безопасността на храните.

Ключови етапи от дейността на ЕОБХ, свързана с управлението на кризи

- През 2019 г. ЕОБХ актуализира своите процедури за реагиране при спешни ситуации;
- През 2019 г. ЕК публикува актуализирания Общ план за управление на кризи в областта на безопасността на храните и фуражите.
- През 2019 г. Учените на ЕОБХ разработиха нов инструмент за оценка на рисковете за общественото здраве от химическите замърсители в храните, нотифицирани чрез RASFF;
- През 2015 г. ЕОБХ, съвместно със своите партньори от ДЧ и комуникационната мрежа от експерти разработи нов инструментариум, включващ наръчник за най-добри практики за комуникация по време на кризи;
- През 2013 г. ЕОБХ инициира създаването на нова многогодишна стратегия за подготвеност за кризисни ситуации;
- През 2011 г. ЕОБХ идентифицира източника на епидемията от *E. coli O104: H4* в Германия и Франция и отправи своите препоръки за осигуряване защита на здравето на потребителите;
- През 2009 г. са публикувани първите процедури на ЕОБХ за спешно искане на информация;
- През 2008 г. ЕОБХ предоставя на ЕК спешното си становище относно диоксините в ирландското свинско месо;
- През 2008 г. ЕОБХ дава своите препоръки относно меламина в съставни храни от Китай.

Подготвеност:

ЕОБХ разработи процедури за предоставяне на спешни съвети, които съдържат насоки за действие при спешни ситуации. Тези процедури се преразглеждат на всеки две години, и ако е необходимо, се актуализират, отразявайки натрупания опит при менажиране на спешните мерки по време на кризисна ситуация. Всяка година се провежда най-малко едно обучение, включващо симулация на инцидентни/кризи ситуации с участието на ЕК, ЕОБХ и Националните компетентни органи на ДЧ.

Реакция:

Повечето инциденти с безопасността на храните в ЕС се решават на национално ниво от компетентните органи за безопасност на храните на ДЧ. ЕОБХ може да се включи, ако инцидентът или кризата засяга голям брой държави и след искане от ЕК или Национален орган за безопасност на храните на ДЧ.

Основните услуги, предоставяни от ЕОБХ в случай на многонационален инцидент или криза, свързани с безопасността на храните, са бързите оценки на риска. Инцидент, изискващ бърза реакция, обикновено възниква, когато потенциалният риск, произтичащ от храни и фуражи е предизвикал или има вероятност да предизвика негативни въздействия върху здравето на потребителите, производителността на земеделските стопани и всички останали заинтересовани страни с пряк интерес към производството и

предлагането на храни. Бърза оценка може да се изисква и когато проблемите са свързани с високо ниво на обществен и медиен интерес и когато репутацията на ЕОБХ е изложена на риск. Поради времевите ограничения, научната оценка, която ЕОБХ предоставя в такива случаи, не винаги предполага пълна оценка на риска.

По време на инциденти или кризи, свързани с безопасността на храните ЕОБХ подпомага координацията и управлението на „комуникациите при кризи“.

Правна рамка на ЕС

Функционирането на ЕОБХ и процедурите относно безопасността на храните са определени с Регламент (ЕО) 178/2002 от 28 януари 2002 г.¹. В същия регламент (чл. 50) е разписано функционирането на Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи, а с чл. 53 и 54 се определят процедурите за предприемане на спешни мерки по време на кризи. Друг нормативен акт, имащ отношение към управлението на кризи е Регламент ЕС 2017/625². С този регламент (чл. 115) се определят разпоредбите за официален контрол в случай на криза, свързана с безопасността на храните, включително изготвяне на планове за действие в извънредни ситуации на национално ниво.

Ситуации, налагащи спешна реакция

Кризисни ситуации (инциденти), свързани с безопасността на храните или фуражите на европейско ниво се считат за спешни, ако са изпълнени два или повече от следните критерии:

- рискът за общественото здраве е висок (тежко заболяване или смърт);
- мащабът на инцидента е голям или има вероятност да стане такъв (броят на засегнатите продукти, държави или хора е голям);
- инцидентът е станал или се смята, че е станал в резултат на терористичен акт;
- има високо или потенциално високо ниво на обществен и медиен интерес;
- засегнати са или е вероятно да бъдат засегнати уязвими групи от населението, като кърмачета, деца или възрастни хора;
- източникът на опасността е неизвестен или труден за идентифициране;
- инцидентът има сериозно потенциално влияние върху функционирането на вътрешния пазар;
- съществуват разногласия относно действията на държавите членки;
- съществува риск от накърняване на репутацията на публична институция.

¹ Регламент (ЕО) № 178/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2002 година за установяване на общите принципи и изисквания на законодателството в областта на храните, за създаване на Европейски орган за безопасност на храните и за определяне на процедури относно безопасността на храните OJ L 31, 1.2.2002, р. 1–24

² Регламент (ЕС) 2017/625 на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2017 година относно официалния контрол и другите официални дейности, извършвани с цел да се гарантира прилагането на законодателството в областта на храните и фуражите, правилата относно здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, здравето на растенията и продуктите за растителна защита, за изменение на регламенти (ЕО) № 999/2001, (ЕО) № 396/2005, (ЕО) № 1069/2009, (ЕО) № 1107/2009, (ЕС) № 1151/2012, (ЕС) № 652/2014, (ЕС) 2016/429 и (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета, регламенти (ЕО) № 1/2005 и (ЕО) № 1099/2009 на Съвета и директиви 98/58/ЕО, 1999/74/ЕО, 2007/43/ЕО, 2008/119/ЕО и 2008/120/ЕО на Съвета, и за отмяна на регламенти (ЕО) № 854/2004 и (ЕО) № 882/2004 на Европейския парламент и на Съвета, директиви 89/608/ЕИО, 89/662/ЕИО, 90/425/ЕИО, 91/496/ЕИО, 96/23/ЕО, 96/93/ЕО и 97/78/ЕО на Съвета и Решение 92/438/ЕИО на Съвета (Регламент относно официалния контрол), OJ L 95, 7.4.2017, р. 1–142.

Система за бързо предупреждение за храни и фуражи (RASFF)

RASFF - Системата за бързо предупреждение за храни и фуражи е ключов инструмент за осигуряване на информационния поток и за бърза реакция при откриване на рискове за общественото здраве, произтичащи от храни и фуражи.

Създадена през 1979 г., RASFF дава възможност за ефективно споделяне на информация между нейните членове - всички държави членки на ЕС, Европейската комисия, действаща като мениджър на системата, ЕОБХ, Надзорния орган на ЕАСТ³, държавите от ЕИП⁴ - Норвегия, Лихтенщайн, Исландия и Швейцария. Системата се обслужва денонощно, за да се гарантира, че спешните нотификации във възможно най-кратки срокове се предават на засегнатите страни, които следва незабавно да предприемат действия и да докладват за резултатите от тях своевременно. Благодарение на RASFF са предотвратени много рискове по отношение на безопасността на храните, преди възникването на възможност да бъде нанесена вреда на потребителите.

Информацията, обменяна чрез RASFF играе ключова роля при изтегляне от пазара на храни, които представляват риск за човешкото здраве или за здравето на животните. RASFF представлява надеждна система, която се усъвършенства през годините и продължава да показва своето значение за осигуряване на безопасността на храните в ЕС и извън него.

Източник:

<https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-incident-preparedness-and-response>

Изготвил:

д-р Аксиния Антонова – главен експерт в дирекция „Комуникация на риска, обучение и Контактен център“ при ЦОРХВ

27.12.2019 г.

³ Европейска асоциация за свободна търговия

⁴ Европейско икономическо пространство - ЕИП